

□ діяльнісний (технологічний) критерій, показниками якого виступають: успішність виконання професійних завдань; успішність проходження практик тощо [1; 3].

Для оптимізації процесу формування у майбутніх соціальних працівників професійної готовності до соціального супроводу пропонуємо, насамперед, застосування новітніх освітніх технологій у навчальному процесі та посилення практичного аспекту цієї підготовки.

Висновки. Отже, професійна готовність майбутніх соціальних працівників до виконання професійних обов'язків є складним, багатограним явищем та важливим чинником ефективності соціальної роботи, в тому числі – соціального супроводу. Професійна готовність, як якісне новоутворення, формується у процесі певної діяльності майбутнього фахівця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Водяна О.В. Методичні основи формування професійної готовності майбутніх соціальних працівників до соціального супроводу сімей, в яких перебувають діти під опікою / О.В. Водяна // Педагогічна освіта: теорія і практика : збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – Випуск № 19 (2-2015). – 246 с. – С. 45-51.
2. Власюк О.П. До проблеми професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів / О.П. Власюк // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Серія: Педагогічні науки). – 2011. – № 1. – 356 с.
3. Капська А.Й. Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників / А.Й. Капська // Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка. Серія: Педагогічні науки. – 2010. – № 15. – С. 12–16.
4. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / [за заг. ред. А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової]. – К. : УДЦССМ, 2000. – 260 с.
5. Соціальна робота в Україні : [навч. посіб.] / І.Д. Зверева, О.В. Безпалько, С.Я. Харченко та ін. ; [за заг. ред. І.Д. Зверевої, Г.М. Лактіонової]. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 256 с.
6. Карпенко О.Г. Професійне становлення соціального працівника : навч.-метод. посіб. / О.Г. Карпенко. – К. : ДЦССМ, 2004. – 164 с.
7. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uapravo.net>.

Зелінська М.

Науковий керівник – проф. Радчук Г.К.

ЦІННІСНІ ПРІОРИТЕТИ СУЧАСНИХ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ

Актуальність. На сучасному етапі вивчення старшого підліткового віку набуває особливої актуальності, адже у цьому віці починає формуватися стійке коло інтересів, які є психологічною базою цінностей та ціннісних орієнтацій старших підлітків. Особливості психічного життя старшого підлітка характеризуються значними змінами у структурі цінностей і ставлень до життя, орієнтуванням на отримання нового соціального досвіду.

Тому **мета** статті – емпірично дослідити особливості ціннісних пріоритетів сучасних підлітків.

Вивченню психологічних особливостей ціннісних орієнтацій і характеристик особистості старших підлітків сприяли наукові здобутки низки вчених: вікові аспекти особистісних змін (Л.І. Божович, М.Й. Боришевський, І.С. Кон, С.В. Кривцова, І.Ю. Кулагіна, А.Є. Личко, Д.Б. Ельконін та ін.); ціннісні орієнтації особистості (О.Г. Асмолов, Б.С. Братусь, Л.Ф. Бурлачук, О.В. Петровський, І.П. Маноха, О.Т. Москаленко, М. Рокич, В.А. Роменець, В.В. Столін, В.О. Татенко, Т.М. Титаренко, О.Б. Фанталова).

Теоретичний аналіз літератури дозволяє виділити три основні напрямки дослідження ціннісних орієнтацій. По-перше, ціннісні орієнтації багато в чому задають життєву позицію і світогляд старшого підлітка. При цьому постановка питання про значущі для школяра життєві цінності вимагає врахування тих вікових змін, які, як ми вважаємо, відбуваються в ціннісно-нормативній сфері учнів при переході від молодшого підліткового віку до старшого. Тут особливого значення набуває пубертатний період, коли важливу роль починають відігравати процеси, пов'язані зі статево-рольовим самовизначенням [1].

По-друге, не можна не відзначити вплив соціально-стратифікаційних чинників на процес формування життєвих цінностей підростаючого покоління, коли все більшу значимість набувають питання, пов'язані з встановленням соціальної ідентичності та соціальної диференціації [2]. У зв'язку з цим можна припустити, що ціннісні орієнтації сучасних старших підлітків будуть змінюватися в залежності від рівня освіти їхніх батьків, а також від позиції, займаної самим школярем у навчальному класі.

І нарешті, по-третє, становлення ціннісних орієнтацій старшого підлітка відбувається в ситуації серйозних соціальних, економічних і політичних змін у сучасному суспільстві [3]. Подібні трансформації соціокультурних реалій, на яких багато в чому базується самовизначення старшого підлітка, призводять до того, що його життєві цінності формуються не просто в ситуації соціально-еко- номічної нестабільності, а в ситуації ціннісно-нормативної невизначеності, коли серйозно порушені, характерні для стабільного суспільства, механізми передачі цінностей від старшого покоління молодшому [4]. У зв'язку з цим можливим є зниження значущості одних життєвих цінностей учнів і збільшення значущості інших.

З метою емпіричного дослідження ціннісних пріоритетів сучасних старшокласників нами було

ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

проведено опитування учнів 9-11 класів у ЗОШ міста Тернополя. В анкетуванні прийняли участь 121 опитант. Із них – 66 дівчат (55%) та 55 хлопців (45%) віком 14-17 років. Слід зауважити, що більшість респондентів висловлювали свої думки анонімно та в письмовій формі.

Таблиця 1

Ціннісні пріоритети сучасних старших підлітків

Запитання	Категорії	%
Вплив на формування життєвої позиції старших підлітків	Приклад батьків, родичів	79,3
	Друзів та однокласників	54,5
	Відомих спортсменів	29,7
	Сучасних зірок, сцени, кіно, музики	23,1
	Вчителів	22,3
	Релігійних настанов	21,5
	Літературних героїв, кіногероїв	18,2
	Публікацій та репортажів засобів масової інформації	14,8
	Нічого з переліченого	6,6
	Політичних лідерів, громадських діячів	4,1
Найважливіше у житті старших підлітків	Здоров'я	84,3
	Щасливе сімейне життя	53,7
	Добрі та вірні друзі	44,6
	Любов	31,4
	Матеріально-забезпечене життя	24,8
	Кар'єрний успіх	20,7
	Життєва мудрість	15,7
	Свобода	15,7
	Впевненість в собі	12,4
	Цікава робота	11,6
	Творчість	9,9
	Активне діяльне життя	9,1
	Розваги	8,3
	Пізнання	6,6
	Щастя інших (добробут, розвиток, удосконалення)	6,6
	Красота природи і мистецтва	4,1
Популярність	2,5	
Якості якими повинен володіти старший підліток для досягнення своїх цілей	Відповідальність	71,1
	Старанність	66,1
	Сміливість у прийнятті рішень	65,3
	Незалежність (здатність діяти самостійно)	60,3
	Самоконтроль	55,4
	Чесність	48,8
	Терпимість	45,5
	Вихованість	41,3
	Життєрадісність	34,7
	Широта поглядів	30,6
	Тверда воля	30,6
	Акуратність	29,8
	Чуйність	22,3
	Високі потреби	20,7
Нетерпимість до недоліків у себе та інших	10,7	
У чому полягає успішність людини	В задоволеності самої людини способом свого життя та рівні своїх досягнень	46,3
	У щасті в особистому житті	26,4
	У кар'єрному досягненні	24
	У матеріальному становищі (гроші, нерухомість, тощо)	15,7
	Нічого з переліченого	3,3
	В популярності	0,8
Принципи у житті якими	“Кожний сам творець свого щастя”	71,9

керуються старші підлітки	“У цьому житті треба спробувати все”	65,3
	“Стався до інших так як би ти хотів, щоб вони ставились до тебе”	52,9
	“Чужого навчайся – чужого не цурайся”	43,8
	“Поспішай творити добро”	37,2
	“Гроші вирішують все”	17,3
	“Моя хата з краю”	5,8
Старший підліток вважає, що	Іноді варто переступити через вимоги моралі заради досягнення своєї мети	55,4
	Дотримуватись норм моралі необхідно, але заради порятунку життя людини ними можна знехтувати	44,6
	Моральні норми обмежують свободу людини	18,2
	Високі моральні принципи мають бути основою стосунків людини з оточуючими	9,1

Спочатку ми дослідили, що найбільше впливає на формування життєвої позиції старших підлітків, а саме: приклад батьків, родичів (обирають 79,3% досліджуваних), друзів та однокласників (обирають 54,5% досліджуваних), відомих спортсменів (обирають 29,7% досліджуваних). Найменш важливим підлітки вважають вплив публікацій та репортажів засобів масової інформації – 14,8%, та політичних лідерів, громадських діячів – 4,1%. Наступне запитання полягало у визначенні найважливіших цінностей у житті. Як бачимо, особливо значущими для старших підлітків є цінності здоров'я – 84,3%, щасливе сімейне життя – 53,7% та добрі і вірні друзі – 44,6%. Найнижчий статус у структурі ціннісних орієнтацій старших підлітків посідають щастя інших (добробут, розвиток, удосконалення) – 6,6%, краса природи і мистецтва – 4,1% та популярність – 2,5%. На думку респондентів, для досягнення своїх цілей насамперед потрібно володіти такими якостями як відповідальність – 71,1%, старанність – 66,1% та сміливість у прийнятті рішень – 65,3%. Найменш пріоритетними виявились чуйність – 22,3%, високі потреби – 20,7% та нетерпимість до недоліків у себе та інших – 10,7%.

Сучасні старші підлітки стверджують, що успішність людини перш за все визначається задоволеністю самої людини способом свого життя та рівнем своїх досягнень – 46,3%, щастям в особистому житті – 26,4% та кар'єрними досягненнями – 24%. Як бачимо, найнищу цінність отримали такі категорії як матеріальне становище (гроші, нерухомість тощо) – 15,7% та популярність – 0,8%.

Респонденти керуються певними принципами у житті. Найважливішими із них є: “Кожний творець свого щастя” – 71,9%, “У цьому житті треба спробувати все” – 65,3% та “Стався до інших так як би ти хотів, щоб вони ставилися до тебе” – 52,9%. Найменше старші підлітки орієнтуються на такі принципи як “Поспішай творити добро” – 37,2%, “Гроші вирішують все” – 17,3% та “Моя хата з краю” – 5,8%. Старші підлітки надають значення тому, що іноді варто переступити через вимоги моралі заради досягнення своєї мети – 55,4% та дотримуватись норм моралі необхідно, але заради порятунку життя людини ними можна знехтувати – 44,6%. Найменш пріоритетним вважають моральні норми, які обмежують свободу людини – 18,2% та високі моральні принципи, які мають бути основою – 9,1%.

Зазначене свідчить про те, що цінності в житті старшого підлітка відіграють надзвичайно важливу роль та впливають на становлення їх особистості. Отримані результати щодо ціннісних пріоритетів сучасних старших підлітків не є вичерпаними та потребують подальшого розширення й доповнення даними наступних етапів емпіричного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюхова Ю.В. Ценности и воспитание / Ю.В. Артюхова // Педагогика.– 1999.– № 4.– С. 117–121.
2. Волков Б.С. Психология подростка / Б.С. Волков.– М.: Педагогическое общество России, 2001.– 322 с.
3. Кирилова Н.А. Ценностные ориентации в структуре интегральной индивидуальности старших школьников / Н.А. Кирилова // Вопросы психологии.– 2000.– № 4.– С.29– 37.
4. Собкин В.С. Подросток: нормы, риски, девиации / В.С.Собкин, З.Б.Абросимова, Д.В. Адамчук, Е.В. Баранова.– М.: ЦСО РАО, 2005.– 358 с.

Запорожець К.

Науковий керівник – проф. Радчук Г. К.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ

Девіантна поведінка, що розуміється як порушення соціальних норм, набула в останні роки масового характеру і поставила цю проблему в центр уваги психологів, соціологів, медиків, працівників правоохоронних органів тощо. Сутність девіантної поведінки полягає у недотриманні вимог соціальної норми в різних ситуаціях, що призводить до порушення взаємодії особистості і суспільства. Пояснити причини, умови і фактори, що детермінують це соціальне явище, стало важливим завданням для розгляду сьогодні в Україні.

Метою статті є аналіз теоретичних особливостей соціально-психологічних чинників розвитку девіантної поведінки у старших підлітків.